

Aristoteles zegt ergens dat de ééne persoon graafwerken uitvoert met de bedoeling een schat te vinden, terwijl de andere toevallig, al gravend, een schat vindt. Daarmede maakt onze wijsgeer het onderscheid tusschen een archeologische opgraving en een toevallige archeologische vondst. Al is nu een archeologische opgraving geen schatgraverij, toch past het hier aan dit onderscheid te herinneren, want de vraag, die we beantwoorden willen, is dubbel: Wat kunnen de heemkundigen doen om het archeologisch bodemonderzoek in ons land vooruit te helpen? En wat moeten heemkundigen doen ter gelegenheid van een toevallige archeologische vondst?

Een archeologische opgraving kan men alleen maar aan ervaren vaklui toevertrouwen, ook dan wanneer zij van kleiner formaat is dan de grootscheepsche ondernemingen van dien aard in de landen der klassieke en der bijbelsche oudheid. Zelfs het onderzoek van een eenvoudigen grafheuvel of van een «heidensch kerkhof» wordt best aan deskundigen overgelaten; het ware bovendien wenschelijk door een gepaste maar soepele wetgeving het zeldzame archeologische wild, dat in onzen ondergrond te vinden is, tegen stroopers en ongeoeffende jagers te beschermen. Wie ooit zonder scholing en ervaring zulke delicate bewerkingen onderneemt, loopt groot gevaar het kind met het badwater buiten te gooien.

Ware heemkundigen zijn geen «schatgravers»; vóór alles verlangen zij dat er zoo veel mogelijk geweten worde over het verleden van ons volk en dat alle sporen daarvan, die in den ondergrond te vinden zijn, zoo nauwkeurig mogelijk en met een maximum wetenschappelijke zekerheid zouden opgenomen worden. Indien zij dat willen, dan zullen zij ook verlangen dat het gedaan worde door hen die een maximaal rendement kunnen bereiken, dit is door geoeffende vakmensen. De vraag die we hier moeten beantwoorden, kan dus maar de volgende zijn: Hoe kunt gij, heemkundigen, de vaklui behulpzaam zijn?

Het antwoord luidt als volgt: Door te zoeken in uw omgeving waar zulke archeologische vindplaatsen bestaan. De dienst, dien gij daarbij aan de goede zaak bewijst, is enorm, en gij zijt de aangewezen personen daartoe. Immers de meeste «deskundigen» leven in de grootstad, in de bibliotheken en musea, waar wel «oude» maar geen «nieuwe» archeologische voorwerpen te vinden zijn. Door uw grondige kennis van uw heem zijt gij de geschikte speurders om zulke vindplaatsen op te sporen. Gij moet de functie vervullen van den jacht-hond, die het wild naspeurt, het aanwijst en het door geoeffende jagers laat neervellen.

Met «naspeuren» bedoelen wij hier geen intuïtief of instinkmatig opzoeken, zooals bronzenzoekers en roedewichelaars, maar wel het systematisch en beredeneerd opzoeken van dusdanige vindplaatsen door de aandachtige studie van den bodem in uw gewest. In de lente en in den hoogzomer verraadt de plantengroei het bestaan van ondergrondse fundeeringmuren, graven, voormalige grachten en schansen, wegen en «steenstraten», 't zij door een min of meer krachtigen wasdom, 't zij door de tona-

liteit van het bladgroen b. v. bij gras, vlas, koren, boekweit enz. Bij dooitijd, wanneer de sneeuwlaag gaat smelten, begint dit proces eerder waar een ondergrondse fundeeringmuur loopt dan boven de zuivere aarde. Photographische opnamen kunnen dit soms duidelijker vaststellen dan het bloote oog.

Wanneer de regen het pas omgeploegde of geëgde land bestrijkt, ontbloomt hij soms voorwerpen uit vervlogen tijden, zooals steenen werktuigen, potscherven enz. Bij vorst en zomersche droogte vallen in het meest vlakke landschap de natuurlijke en de artificieele welvingen van den bodem op. Leg ze topographisch vast en vraag den boer, wanneer hij het minder druk heeft, dat hij door een paar spadesteken uitmake of de terp door menschenhand aangelegd werd ofwel door natuurlijke oorzaken tot stand kwam. Getroost u de moeite de terp te meten, hoogte en omtrek ervan te bepalen; graaf aan haar voet een kleine sleuf in de verlenging van den straal, ten einde vast te stellen of de terp oorspronkelijk al dan niet omringd was door sloot of gracht. Beluister den volksmond en teeken den *eigenaam* op van terp en tomme, van mote en kobbe, van schans en «aarden burg».

Wanneer de boer zijn land draineert, ga eventjes den ondergrond bekijken, en zie toe of hij geen verdachte sporen van vroegere omwoeling vertoont. In zopen en meerschen, die drooggelegd worden, kunnen bij het bedelven en ontwateren, de met zwarte aarde volgespoelde gaten van voormalige paalwoningen of steigers zichtbaar worden, 't zij in de bovenhumus, 't zij in turf of dering, 't zij in zand of leemlaag er onder. Nu er zooveel weiden, vooral de hoogste en de droogste, gescheurd worden, zie bij het ploegen toe of er geen ronde vlekken op voorkomen, voormalige hutkommen, sporen van haardsteden of kampvuren, zooals asche en beenderen, of nog donkere kringen die een volgespoelde cirkelvormige greppel verraden en ook thans nog één of meer aschvaten omgeven. Bij de samen-vloeiing van beken moet na verschen landarheid gezocht worden naar bewerkte vuursteenknollen en silexschilfers.

Er worden thans zoo wat overal diepe schuilplaatsen gegraven bij schoollokalen, stadhuizen en stations. Maak u bevriend met den ondernemer of met den ploegbaas, en vraag hen rond de werken te mogen slenteren en al het opgehaalde vaatwerk, ook de kleinste scherven, beenderen van dieren en menschen te mogen verzamelen enz. Op tal van plaatsen worden grootere waterloopen uitgebaggerd, beken gekuischt of zelfs rechtgetrokken. Zie toe of er in den thalweg geen stompen van boomen in hun natuurlijken groei-stand overgebleven zijn; of de bovengehaalde slibbe geen oude kultuurvoorwerpen of dierresten bevat enz. Met één woord, verzamel alle sporen van den vroeger beganen en bewoonden bodem even zoo goed als alle kultuurvoorwerpen.

De winter brengt huiselijke studie mede: doorsnuffel de dorpsarchieven om na te gaan of zekere toponiemen geen vingerwijzingen bevatten voor het situeeren van verdwenen gebouwen, begraafplaatsen, oorden «waar het

HVV

spookte» enz. Lees verslagen van opgravingen in uw streek en in de nabije gewesten, vooral van wetenschappelijk geleide opgravingen, ten einde de uitwendige kenmerken van archeologische stations te leeren erkennen op andere gelijkaardige plaatsen.

Behalve de afzonderlijk verschenen opgravingsverslagen in monographieën en tijdschriften, kunnen wij geen ander overzichtelijk werk over gedane opgravingen in onze gewesten aanbevelen dan het zeer gebrekkige, maar toch nuttige werk van E. Rahir, *Vingt-Cinq Années de Recherches*, dat in 1928 uitgegeven werd door de opgravingsdiensten der koninklijke musea van het Jubelpark en dat aldaar nog te verkrijgen is.

**

Wanneer nu, ter gelegenheid van een of ander utilitaristisch graafwerk, b. v. bij het delven van fundeeringsleuven, silo's, bornputten, schuilplaatsen enz., toevallig een archeologische vondst gedaan wordt, welke zijn de eerste maatregelen welke gij treffen kunt? De heemkundige toch is het die gewoonlijk eerst daarvan hoort, en bijgeroepen wordt om «de eerste zorgen toe te dienen bij ongevallen» van dien aard.

Eigenlijk zouden wij hier de meest voorkomende gevallen afzonderlijk moeten behandelen, maar daartoe ontbreekt ons de noodige ruimte. Enkele richtlijnen mogen hier volstaan. Wij kunnen ze in twee zinnen samenvatten: 1) Zooveel mogelijk het gevondene beschermen tegen vernietiging of verstrooiing bij niet-belangstellenden, en 2) zooveel mogelijk gegevens verzamelen voor een omstandig proces-verbaal of archeologisch verslag.

Het tweede punt is zoo belangrijk als het eerste; in veel gevallen is het zelfs belangrijker, en soms het eenige wat te doen valt. Wat de bijgeroepen heemkundige eerst doen moet als hij ter plaatse komt, laten wij aan zijn praktischen zin-over. In feite zal hij veel zaken te gelijk moeten doen, en vooral zijn oogen en ooren open houden om, als een detektief, alles te vernemen en te constateeren. Liefst zette hij daarbij geen rechterstronie op, en late alle gewichtigdoenerij van kant om niemand door schrik den mond toe te snoeren.

De logische - niet de praktische - orde volgende, kunnen wij de bizonderste voorschriften aldus formuleeren:

1) Den SITUS van 't gevonden voorwerp vaststellen, m.a.w. constateeren waar het voorwerp gevonden werd. Indien het reeds weggedragen werd, vergezelle men dadelijk den vinder naar de vindplaats ten einde alle locale omstandigheden op te nemen. Door situs verstaan wij a) de *cartographische* situeering (liefst op een stafkaart); b) de *locale* situeering, d.i. opmeting en schets van de vindplaats zelf; c) de *aardkundige* situeering, d.i. schets van de geologische doorsnede der vindplaats, met aanduiding van de dikte en de natuurlijke of artificieele herkomst en soort van de aardlagen boven en onmiddellijk onder het gevonden voorwerp; d) de *archeologische* situeering ten overstaan van de meest nabije, vroeger gevonden stations, b.v. Romeinsche heirbanen, hutkommen, begraafplaatsen enz.

2) De POSITIE van het gevonden voorwerp vaststellen op het oogenblik dat het gevonden

werd. Lag het nog in zijn oorspronkelijke positie al dan niet? Dit geldt niet alleen voor een architectonisch element, b.v. het kapiteel of de basis eener zuil, maar ook voor in de aarde bedolven vazen, gebeenten, boomen enz. Wanneer het een menscheijk geraamte betreft, is benevens de houding (gehurkt of gestrekt, ruggelings of zijdelings) ook de oriëntatie te noteeren (met het hoofd naar welke windrichting?). Voor een vaas met assche of munten: lag er een omgekeerde vaas boven, al dan niet? ofwel een deksteen? Voor een boom: stond hij nog in zijn groeipositie, of lag hij neer, en met de kruin naar welke windstreek gevallen? Van dit alles een schets teekenen, met opgave der maten.

3) Een PHOTOGRAPHISCHE OPNAME maken (liefst niet bij zonnelicht, maar 's avonds, vóór zonsondergang) van de vindplaats, zoo mogelijk met het gevonden voorwerp, in de positie waarin het lag op het oogenblik der ontdekking. Indien het gevonden voorwerp reeds verwijderd werd, zoo mogelijk het ter plaatse doen terugbrengen voor de photographische opname. De photo ontslaat niet van de graphische schets met geschreven verslag, en omgekeerd.

Indien het onmogelijk is het gevonden voorwerp te laten liggen tot een vakman de zorgvuldige berging uitvoert volgens de beproefde opgravingstechniek, dan moet de heemkundige zelf alle noodige maatregelen daartoe nemen. De leuze is dus, wij herhalen het: zooveel mogelijk trachten te redden voor vernietiging, verlies of wegname door personen die de geschiedkundige waarde er van niet kunnen doen gelden. Wij willen hier den nadruk leggen op drie soms ingewikkelde gevallen.

Wanneer het een vaas betreft, dan zal de heemkundige gewoonlijk te laat komen om te beletten dat ze onvrijwillig of uit nieuwsgierigheid stukgeslagen worde. Kan hij dit niet meer verhinderen, dan moet hij zorgvuldig alle scherven verzamelen, om later de vaas te laten restaureeren. Indien ze geld inhield, dan moet hij des te meer er op letten alle scherven bijeen te krijgen, omdat het mogelijk zal zijn ze te dateeren, ten minste volgens den «terminus post quem», door middel van het jongste muntstuk dat zij bevatte. Het is van het hoogste belang elke vaas te dateeren, ook al is ze niet veel waard op esthetisch gebied, omdat we zeer weinig gedateerde vazen bezitten. Daarom moet de heemkundige ook haar inhoud zorgvuldig beschrijven, vooral muntstukken en sieraden. Het gebeurt immers dat eenigen tijd na de vondst geen enkel stuk meer in de handen van den geschiedkundige komt, omdat de vinders wantrouwig werden ofwel hun schatten aan opkoopters versjacherden. Indien men de vaas niet bekomen kan, moet men ze zorgvuldig schetsen, photographeeren, opmeten en beschrijven.

Wanneer het een menscheijk geraamte betreft, zijn volgende voorzorgen te nemen door den heemkundige, die noodgedwongen den geschoolden opgraver vervangt. De ideale wegneming van een geraamte geschiedt door middel van een stalen plaat die men eenige centimeters onder den grafbodem schuift, ten einde na verwijdering van de bedekkende aardlaag tot op een paar centimeter boven het

Hee
geb
mid
de
gra
bre
den
Is
het
bee
ven
bee
len
eind
stell
ter
prez
nem
ten
well
mog
men
den
bijg
been
voor
blijf
die
toev
den.
Bi
opne
wer
uite
voor
de d
hind
vers
ploe
aang
toch
en v
den.
Oo
spor
zeli
ning
natu
toe,
steil
huk
onmi
der
meer
meng
reste
been
werd
gesta
dem
vuldi
verse
ze v
volge
gen.
vast
make
segm
op d
gecor
één v
de ge
laag
zijn
gisch

rspronkelijke po-
niet alleen voor
b.v. het kapiteel
ook voor in de
ten, boomen enz.
ijk geraamte be-
(gehurkt of ge-
s) ook de oriën-
oofd naar welke
as met assche of
erde vaas boven,
steen? Voor een
n groeipositie, of
naar welke wind-
s een schets tee-
n.

DE OPNAME ma-
maar 's avonds,
vindplaats, zoo
voorwerp, in de
et oogenblik der
onden voorwerp
mogelijk het ter
oor de photogra-
slaat niet van de
even verslag, en

t gevonden voor-
vakman de zorg-
ens de beproefde
de heemkundige
daartoe nemen.
n het : zooveel
oor vernietiging,
onen die de ge-
niet kunnen doen
druk leggen op
len.

eft, dan zal de
at komen om te
f uit nieuwsgie-
Kan hij dit niet
ij zorgvuldig alle
de vaas te laten
hield, dan moet
lle scherven bij-
ogelijk zal zijn
gens den «termi-
van het jongste
is van het hoog-
en, ook al is ze
n gebied, omdat
vazen bezitten.
ge ook haar in-
vooral muntstuk-
immers dat eeni-
enkel stuk meer
edkundige komt,
werden ofwel hun
cherden. Indien
n, moet men ze
heeren, opmeten

ijk geraamte be-
a te nemen door
dwongen den ge-
De ideale weg-
chiedt door mid-
men enige cen-
schuift, ten ein-
bedekkende aard-
meter boven het

gebeente, den geheelen grafbodem met de on-
middellijk omgevende aarde, de beenderen en
de eventuele bijgaven te lichten. Daartoe
graaft men best vooraf nevens het graf een
breede sleuf, die toelaat de staalplaat onder
den grafbodem te schuiven.

Is dit onmogelijk, dan neme men zorgvuldig
het geraamte weg en berge het zóó, dat alle
beenderen van éénzelfden persoon bijeen blij-
ven, afgezonderd van andere. Men reinige de
beenderen *niet*, en neme zelfs overvloedige stal-
en van de onmiddellijk omringende aarde, ten
einde, zoo mogelijk, chemisch te laten vast-
stellen in welke geweefsel of kist de doode
ter aarde besteld was. Tot de hooft aange-
prezen geologische situering behoort ook het
nemen van stalen in de verscheidene aardlagen,
ten einde eventueel een bevoegder controle en
wellicht een microscopisch stuifmeelonderzoek
mogelijk te maken. In den grafbodem zoeken
men zorgvuldig naar alle klein gerief dat tot
den lijkenopschik kan behoord hebben, of als
bijgave in 't graf gelegd werd : metalen of
beenen spelden, gordelgespen, kleine ijzere
voorwerpen waarvan alleen maar de roest over-
blijft, steenen werktuigen enz., meestal zaken
die wetenschappelijke waarde hebben en door
toevallige vinders over het hoofd gezien wor-
den.

Bijzondere zorg moet besteed worden aan het
opnemen van hutkommen, die door landbou-
wer of ondernemer liefst zoo gauw mogelijk
uiteengegoid worden, omdat zij geen enkel
voor hen belangwekkend voorwerp bevatten en
de dringende voortzetting van hun arbeid ver-
hinderen. Wanneer de heemkundige ter plaats
verschijnt, is het ongeluk meestal gebeurd dat
ploeg en spade onherstelbare verwoestingen
aangericht hebben. De heemkundige poge dan
toch ten minste den omtrek van de hutkom,
en van de haardstede middenin, terug te vin-
den.

Ook van de omheining kunnen wellicht nog
sporen bewaard zijn : de paalgaten en de ve-
zelrijke humus als overblijfsels van de omhe-
ning in staken en plagen, of zelfs een rij losse
natuursteenen. Een weinig meer naar binnen
toe, zal de oorspronkelijke aardlaag opeens
steil naar beneden hellen; het holle van de
hutkom is bovenaan opgevuld met aarde uit de
onmiddellijke omgeving van de hut, maar onder
die ingespoelde aardlaag liggen één of
meer laagjes hard gestampte houtskool ver-
mengd met weggevoerd en versleten huisraad,
resten van maaltijden, voornamelijk dieren-
beenderen, die in de lengte opengebroke
werden, en ten slotte onderaan een laag hard-
gestampte klei, die den oorspronkelijken bo-
dem der hut uitmaakte. Het volstaat niet zorg-
vuldig alle voorwerpen, ook beenderen, uit de
verscheidene lagen op te pikken; men moet
ze verzamelen en noteeren volgens de opeen-
volgende lagen afval en assche waarin ze lig-
gen. Daartoe stelle men het aantal lagen eerst
vast door een verticale snede der hutkom te
maken volgens een lijn die met een klein
segment van den omtrek boog vormt. Wanneer
op die manier de eventueel verscheidene lagen
geconstateerd en genummerd zijn, schilfert men
één voor één die lagen af, en klassificeert men
de gevonden voorwerpen van elke afzonderlijke
laag bijeen. Zoodoende zal het later mogelijk
zijn de gebruiken der hutbewoners chronolo-
gisch te bestudeeren. Verder kunnen wij daar-

over hier niet uitweiden.

Wat moet er nu met den archeologischen
oogst gedaan worden? De gevonden voorwer-
pen worden best aan een heemkundig museum
in de streek zelf overgemaakt; het proces-ver-
baal moet verder uitgewerkt worden voor pu-
blicatie in een of ander gewestelijk heemkun-
dig tijdschrift, liefst na grondige studie in sa-
menwerking met een onzer consulents voor
oude kultuurgeschiedenis en archeologie. In-
dien het verzamelen en opnemen van de ele-
menten van het verslag eenigen tijd vergt, zal
men best dadelijk de hulp van zulk een vak-
man door de bemiddeling van het Verbond
inroepen.

Het tweede deel van dit artikel was gewijd
aan het opnemen en het bergen van archeolo-
gische vondsten, door den heemkundige zelf
te verrichten in geval van hoogdringendheid.
In een land waar de archeologie door den Staat
beoefend en beschermd wordt, zijn daarvoor
speciale ijdiensten ingericht; deze diensten ont-
breken nog ten onzent en het ware wenschelijk
dat ze, samen met een passende wetgeving,
door het ministerie van onderwijs zouden in-
gericht en met een behoorlijk budget zouden
bedacht worden. Maar in zake wetgeving moet
ik hier, uit naam van het gezond verstand en
ook uit naam van het Verbond, eenig voorbe-
houd maken. Staatsmonopolie is goed zolang
het de zaak zelf niet benadeelt. Een speciale
commissie die te Brussel zetelt, of een eer-
biedwaardige academie, die in een paleis huist,
verliest gemakkelijk contact met de werkelijk-
heid, en, in zake archeologie, ligt de werke-
lijkheid buiten paleizen en buiten musea; zij
wordt bewaard door onzen vaderlandschen bo-
dem, zij wordt opgespeurd door de heemkun-
digen.

De heemkundigen zijn het die de heuristiek
van de oudheidkunde moeten beoefenen. Heem-
kundigen en leden van den staatsopgravings-
dienst moeten in de toekomst hand in hand
samenwerken. Dat vergete de wetgever niet!
Zeventig jaar geleden schreef H. Schuermans,
een onzer beste archeologen : «Quand l'arché-
ologie restait concentrée dans les régions scien-
tifiques supérieures, on ne pouvait s'attendre
à ce que les recherches particulières fussent
puissamment encouragées, et l'on comptait plu-
sieurs vaillants chercheurs... qui ont exhalé
d'amères récriminations au sujet de l'accueil
déplaisant subi parfois par leurs communi-
cations. Certains savants, qui prennent le domaine
de la science pour leur bien personnel, consi-
déraient comme un attentat à la propriété toute
entreprise archéologique; ils étaient peu nom-
breux et n'avaient jamais été contredits; aussi
cherchaient-ils, involontairement sans doute, à
maintenir autour d'eux l'isolement qui éloi-
gnait toute discussion». En dan onderstreept hij
het groote belang van den staatssteun verleend
aan de plaatselijke onderzoekers van dorp en
streek, aan de oudheidkundige en heemkun-
dige kringen.

Dat weze een les voor de toekomst. Samen-
werking tusschen de heemkundigen en de ge-
schoolde opgravers, samenwerking tusschen het
Verbond voor Heemkunde en de Staatsdien-
sten, zedelijke en financieele steun aan beide
verleend, dat is de eenige wijze waarop de na-
tionale archeologie het ondergrondse patri-
monium van ons volk zal kunnen redden.

Torhout

G. Meersseman O P.

JURIDISCHE ASPECTEN EN WETTELIJK STATUUT VAN HET ARCHEOLOGISCH
BODEMONDERZOEK EN VAN DE OPGRAVINGEN.

De Belgische wetgeving met betrekking tot het bodemonderzoek en de opgravingen is niet enkel gebrekkig en onvolledig; ze is tevens noodlottig en rampzalig ten opzichte van de historische wetenschappen en van de volks- en heemkunde.

Het archeologisch bodemonderzoek is in onze age landen betreurenswaardig ten achter gebleven en het wordt waarachtig tijd dat de opdelvingen volgens een vooropgesteld plan en op streng methodische en systematische wijze worden georganiseerd en uitgevoerd.

De eigenaar van den bodem is van rechtswege eigenaar van den ondergrond; hij mag zoowel over den ondergrond als over den bodem beschikken naar goeddunken en willekeur; hij mag er opgravingen uitvoeren zooals het hem belieft en uit die opdelvingen alle grondstoffen en producten trekken die de ondergrond hem biedt, behoudens enkele beperkingen in verband met den eigendom der mijnen en eenig voorbehoud opgelegd door sommige schaarsche politieverordeningen (Art. 552 van het Burgerl. Wetboek.)

Wanneer iemand, onder welk voorwendsel het ook weze, andermans grond doorwoelt of doorzoekt bij middel van een hak, een houweel, een hark, een spade, een schop, een rijf of eender welk gereedschap of werktuig, zonder uitdrukkelijke toelating van den eigenaar, vruchtgebruiker, huurder of uitbater, dan wordt hij gestraft met een boete van 10 tot 20 frank of met een gevangenzitting van één dag tot vijf dagen of met één dezer beide straffen. In geval van verzachtende omstandigheden kan de gevangenzitting uitgeschakeld worden en de boet tot één enkelen frank herleid (Art. 89 en 92 van het Landelijk Wetboek.)

Een schat, een verborgen of bedolven zaak, waarop niemand een recht van eigendom kan doen gelden en die door een louter toeval wordt ontdekt, zijn van rechtswege het eigendom van hem die ze op eigen grond of in eigen bodem aantreft en opgraaft. Indien echter zulke schatten of voorwerpen gevonden worden op andermans eigendom, hooren ze toe voor de helft aan den ontdekker of opdelver en voor de helft aan den eigenaar van het erfgoed (Art. 716 van het Burg. Wetboek.)

Een gevangenzitting van acht dagen tot twee jaar en een boet van 23 tot 500 frank vallen te beurt aan hem die zich een gevonden schat of een opgedolven voorwerp heeft toegeëigend ten nadeele van diegenen die recht hadden op een deel der gevonden zaken (Art. 508 van het Strafwetboek.)

Wanneer een grondeigenaar, buiten zijn weten, van de op zijn grond of in zijn bodem gevonden schat of zaak door den ontdekker beroofd is geworden, mag hij er gedurende een termijn van drie jaar, van den dag der berooving af, aanspraak op maken tegen den vinder of tegen den persoon in wiens bezit het gevonden voorwerp aangetroffen wordt (Art. 2279 van het Burg. Wetboek.)

Hij die als derde persoon zulk voorwerp in zijn bezit heeft door het verkregen of gekocht te hebben van den vinder, kan zijn rechten doen gelden tegen dengene van wien hij het voorwerp heeft (Art. 1599 van het Burg. Wet-

boek.) Trouwens de verkoop van andermans goed is zonder waarde en geeft recht tot schadevergoeding wanneer de koper er onbewust van was dat dit goed aan iemand anders toebehoorde.

Ziedaar omtrent alles wat onze wetgeving voorziet!

Aldus, geen officieele dienst, geen openbaar bestuur, zelfs de Staat niet - alhoewel domaniale bezitter van den Belgischen bodem - hebben het recht op een privaten erfeigendom tot opzoekingen en opdelvingen over te gaan. Geen enkele wet in ons land zou zulke opgravingen en navorschingen kunnen rechtvaardigen, niet-tegenstaande art. 11 van de Grondwet de beperking van het eigendomsrecht voorziet in de gevallen door de wetgeving vast te stellen, op de wijze door gebeurlijke wetten te bepalen en mits een rechtmatige en voorafgaandelijke vergoeding aan den erfeigenaar toe te kennen.

Tuk op het recht dat de wetten hem niet ontzeggen, mag de grondeigenaar zich te allen tijde verzetten tegen alle onderzoekingen die ten goede zouden moeten komen aan de wetenschap, de oudheidkunde, de geschiedenis, de volks- en heemkunde. Gelukt het hem evenwel iets in zijn eigen bodem te ontdekken, de Staat, noch de openbare besturen en diensten kunnen eenig recht doen gelden op zijn archeologische of heemkundige vondsten, zelfs niet mits een rechtmatige vergelding voor de opgedolven zaken.

Wanneer het den eigenaar van den grond niet belieft afstand te doen van de ontdekte voorwerpen, dan mag hij ze zonder meer naar goeddunken vervreemden, ze vernietigen, zonder dat een reglementaire schikking ingeroepen kan worden in het algemeen belang, tot nut der gemeenschap, tot bevordering der wetenschappen, tot verrijking onzer musea, die het gemeenschappelijk goed van alle staatsburgers zijn.

De verdeling der gevonden schatten en voorwerpen tusschen ontdekker en eigenaar kan leiden tot zonderlinge toestanden wanneer het opgedolven of ontdekte voorwerp onverdeelbaar is uit zijn aard zelf, als b.v. een metalen of steenen beeld, vaatwerk, één wapen, één muntstuk enz. Ten andere, in vele gevallen zullen die opgegraven voorwerpen geen ofwel een geringe geld- of handelswaarde hebben, maar wel integendeel een betrekkelijk groote historische en archeologische waarde, die den eigenaar zoowel als den vinder meestal zal ontsnappen.

De wet laat de oplossing van het geschil over aan de rechtbanken, wier bevoegdheid in archeologische zaken doorgaans en behoudens eenige gelukkige uitzonderingen niet al te schitterend is. Die rechtbanken zullen een Salomonsvonnis vellen om er zich van af te maken, ofwel een deskundige aanstellen, die misschien een rekenkundige of een bouwkundige, mogelijk ook een steenhouwer of een schrijnwerker zal zijn; maar het zou ons vooralsnog danig verwonderen moest het in het brein van de meeste onzer rechters komen een oudheidkundige of een heemkundige als een bevoegdheid te beschouwen.

Waar
terecht
meling,
zamelaar
van gen
waarna
van een
ijzer of
museum
plaats z

Onze
nig of
reservek
giften o
loosd do
geldelijk
louter n
omdat z
bevoorde

Vóór
«Oud B
Jubelpar
vingen»
ling vel
heeft.

Edoch
borgen
tenschap
een bev
er een l
treffend
de rege
middele

Het C
ten slo
verwaar
werd h
14 Mei
bevestig
mengest
Vannér
en meju
half mi
dienst g

Maar
bodem
verzame
vingen»
hoogst
onderga
Eerst
bodem
pen op
grootste
gens su
sten van

Die s
gegaan
naakbar
te help
die ond

Er m
tiatief
niet ov
grondei
is tame
studie

aan ge
Ten
Comm
Afdeeli
dige le

EOLOGISCH

van andermans
recht tot scha-
per er onbewust
mand anders toe-

onze wetgeving

t, geen openbaar
alhoewel doma-
nen bodem - heb-
erfeigendom tot
ver te gaan. Geen
ulke opgravingen
ntvaardigen, niet-
Grondwet de be-
ht voorziet in de
ast te stellen, op
etten te bepalen
voorafgaandelijke
aar toe te ken-

wetten hem niet
aar zich te allen
derzoekingen die
en aan de weten-
geschiedenis, de
het hem evenwel
e ontdekken, de
uren en diensten
en op zijn archeo-
ndsten, zelfs niet
ng voor de opge-

an den grond niet
de ontdekte voor-
nder meer naar
vernietigen, zon-
kking ingeroepen
elang, tot nut der
der wetenschap-
usea, die het ge-
alle staatsburgers

den schatten en
r en eigenaar kan
nden wanneer het
rwerp onverdeel-
b.v. een metalen
één wapen, één
vele gevallen zul-
en geen ofwel een
de hebben, maar
lijk groote histo-
de, die den eige-
meestal zal ont-

n het geschil over
veoegdheid in ar-
s en behoudens
ngen niet al te
en zullen een Sa-
ich van af te ma-
nstellen, die mis-
een bouwkundige,
er of een schrijn-
ou ons vooralsnog
in het brein van
men een oudheid-
als een bevoegd-

Waar gaat ten slotte het gevonden voorwerp terecht komen? Meestal in een private verzameling, waar er nadien niemand dan de verzamelaar zelf zal van genieten, indien hij er van geniet; soms in een openbare verkoopzaal, waarna het wellicht in de handen zal vallen van een sjacheraar of een opkoper van oud ijzer of van oude kleederen; zeker niet in een museum, waar het nochtans zijn aangewezen plaats zou vinden.

Onze musea beschikken inderdaad over weinig of geen toelagen, hebben meestal geen reservekassen, moeten doorgaans verrijken door giften of erfdeelen en worden veelal verwaarloosd door de openbare besturen, dewijl ze geen geldelijk-productieve instellingen zijn, geen louter materieel nut hebben en voornamelijk omdat ze niet beschermd worden, nog minder bevoordeeld door de wetgeving.

Vóór enkele jaren werd bij de afdeling «Oud België» der Koninklijke Musea van het Jubelpark te Brussel een «Dienst voor Opgravingen» gesticht, waaraan die belangrijke afdeling vele merkwaardige aanwinsten te danken heeft.

Edoch die dienst, - ofschoon hij alle waarborgen leverde voor de eerlijkheid en het wetenschappelijk karakter van de enquête en door een bevoegde personaliteit, als de heer Breuer er een is, werd bestuurd, - kon op geen doeltreffende medewerking rekenen en werd door de regeering niet met de noodige geldelijke middelen begiftigd.

Het College van Secretarissen-Generaal deed ten slotte wat steeds het Ministerie had verwaarloosd. De «Dienst voor Opdelvingen» werd heringericht in 1942 en bij Besluit van 14 Mei 1943 werd de bestuurder in zijn ambt bevestigd en word een voorloopig comité samengesteld bestaande uit de heeren Stan Leurs, Vannérus, van de Weerd, Lavachery, Gliberd en mejuffrouw Danthine. Een toelage van een half miljoen werd ter beschikking van den dienst gesteld.

Maar onze wetgeving zelf, op het gebied van bodemonderzoek en opgravingen, vondsten en verzamelingen, belet den «Dienst voor Opdelvingen» nuttig werk te verrichten en heeft hoogst noodig een degelijke verjongingskuur te ondergaan.

Eerst en vooral is het noodzakelijk dat het bodemonderzoek en de opdelvingen plaats grijpen op bepaalde plaatsen, met het oog op de grootste kansen die deze plaatsen bieden, wegens suggestieve vaststellingen en wegens vondsten van openbarende voorwerpen.

Die systematische opdelvingen zullen voorafgegaan zijn door het onderzoek van alle genaakbare archivalia, ten einde de archeologen te helpen in de preciese bepaling der oorden die onderzocht moeten worden.

Er moet op gelet worden dat het privaat initiatief niet heelemaal beperkt worde en er mag niet over het hoofd van de belanghebbende grondeigenaars worden gezien. Het vraagstuk is tamelijk ingewikkeld en vergt een grondige studie alvorens men er een degelijke oplossing aan geve.

Ten slotte moeten we het initiatief van het Commissariaat voor 's Lands Wederopbouw - Afdeling «Monumentenzorg», onder de kundige leiding van Prof. Stan Leurs, - ten zeer-

ste op prijs stellen. Het mag gezegd dat, hadde die afdeling het initiatief niet genomen, veel nuttig opgravingswerk ongedaan ware gebleven, zooals dit tijdens en na den wereldoorlog 1914-1918 het geval is geweest.

Met het oog op de hervormingen die zich in ons land opdringen is het nuttig een oogslag over onze staatsgrenzen te werpen en eens even na te gaan wat er b.v. in Duitschland op het gebied van bodemonderzoek werd bereikt.

Het privaat initiatief op het gebied van archeologische opsporingen en opgravingen is er heelemaal niet wettelijk beperkt. Zulke delvingen vergen echter de toestemming van de bevoegde diensten; want de opgravingen moeten methodisch plaats hebben en wetenschappelijk gewaarborgd zijn.

Vooraleer met opgravingen een aanvang genomen wordt, moeten deze bij de bevoegde overheid en staatsdiensten aangemeld worden. In de verschillende deelen van het Rijk zijn door de «Landesämter für Denkmalspflege» kreisconsulenten aangesteld, die voor de eerste aanmelding der ontdekking aangewezen zijn en deze aan de bevoegde diensten overmaken.

Bodemonderzoek en opgraving kunnen geleid worden door verschillende organismen als daar b.v. zijn :

- 1° het «Landesamt für Vor- und Frühgeschichte», dat in iedere land- of gouw hoofdstad bestaat;
- 2° het «Archeologisches Institut des Deutschen Reiches»;
- 3° het «Reichsamt der N.S.D.A.P. für Vor- und Frühgeschichte»;
- 4° de «Universitäts-Instituten»;
- 5° de «Staats-, Landes-, Provincial-, Kreis- und Stadtmuseen».

Na de melding der ontdekking of op het voorstel van den gewestelijken consulent, treedt één der voorgenoemde diensten in werking, al naar gelang de beteekenis en den omvang van het bodemonderzoek en der opdelving.

De «Landesämter für Denkmalspflege» richten geregeld scholingsleergangen in. Reeds in het schoolonderricht, vooral in de normaalscholen, wordt op het belang der beveiliging van oudheden en bodemvondsten gewezen, zoodat zelfs door den dorpsonderwijzer voor het beveiligen en bewaren van bodemvondsten gezorgd wordt.

Er worden ook met dit doel onder de landelijke bevolking strooibiljetten verspreid. Door dat de ambtelijke diensten degelijk voorlichtingswerk verrichten, is iedereen van de belangrijkheid en de bewaring van de getuigen der voor- en vroege geschiedenis voldoende op de hoogte, zoodat ook bij grond- en bouwwerken, zelfs de arbeiders op bodemvondsten letten en, zoo noodig, voor de mededeeling zorgen.

De Staat stelt in vele gevallen van opgravingen geschoolde arbeidskrachten ter beschikking van de bevoegde organismen en schakelt buitendien nog een wetenschappelijken staf van medewerkers in.

In het vooraf-uitgewerkte plan van werken zijn ten andere de noodige gelden voor de opgravingen voorzien.

De Staat alleen kan aanspraak maken op de bodemvondsten die de geschiedenis en de oudheidkunde aanbelangen, want zulke oudheden

behooren het geheele volk.

Het is een eereplicht voor iederen rijksburger deze voorwerpen af te staan. De Staat en zijn organen zorgen voor de beveiliging en voor het onderbrengen in het best passend museum.

Voor wie aan ontdekking, bodemonderzoek, opgraving hebben deelgenomen is een beloning of vergoeding voorzien overeenstemmend met de waarde van hunne prestatie en van de gevonden voorwerpen of oudheden.

OVER SCHANDPALEN, GALGEN EN HEERLIJKHEIDSTEEKENS.

De uitdrukking «iemand aan de kaak stellen» heeft, zooals veel andere, door het in onbruik raken van de zaak zelf, heel wat beeldende kracht verloren. Een kaak was een schandpaal, waaraan men tijdens het «Ancien Régime» zekere misdadigers vastbond om ze aan den hoon van het volk bloot te stellen. De schandpaal werd ook weleens gal genoemd, zelfs wanneer hij voor een minder akelig gebruik voorbehouden bleef.

De kaak stond op een openbare plaats, soms vlak bij het gebouw, waar de titularis van een heerlijkheid (kasteel) of de schepenbank van een vrij gebied rechtspraak hielden. Deze rechtspraak geschiedde aanvankelijk veelal in 't vrije veld, aan den rand van een straat, onder de «groene loovers», naar voorvaderlijke Germaansche zede. Zoo komt het dat de kaak wel eens aangetroffen wordt ver van kasteel of kerk, bij een kruisstraat, buiten de voormalige stadsvesten, zelfs aan den rand van een bosch, of in 't vlakke veld. Daarom wordt de plaats waar kaak of gal verrees, soms 't *gerechte*, de *vierschaar* of het *galgenstuk* genoemd.

Wanneer de kaak werkelijk als galg dienst deed, was ze natuurlijk voorzien van een horizontalen arm. Diende ze alleen als schandpaal, dan waren er ketens aan bevestigd om den schuldige vast te klinken. Soms was de kaak opgevat als een tamelijk lange zuil, waarop men een breed kapiteel of een steenen dekplaat aanbracht. Ze stond dan meestal tegen het gebouw waar recht gesproken werd of dat als gevangenis diende. Van uit de gerechtskamer kon men door een deur, die ter hoogte van het kapiteel der zuil, in den buitenwand gebroken was, den veroordeelde op de dekplaat laten stappen, om hem daar met boeien aan den muur vast te klinken.

De territoriale verbrokkeling tijdens het Ancien Régime leidde tot een ware vermenigvuldiging van schandpalen. Nochtans mag men ze niet verwarren met de zoogenaamde heerlijkheidsteekens. Dit waren steenen of houten monumenten, bestemd om een wapenschild te dragen en op die manier kond te doen dat een plaats toebehoorde 't zij aan een bepaald persoon, 't zij aan een burgerlijke of kerkelijke gemeenschap, die er administratieve macht over uitoefende. Deze heerlijkheidsteekens waren veelal versierd, zooals ten andere ook de schandpalen. Minder bewerkt, en meer verwant met de heerlijkheidsteekens zijn de grenspalen. Het woord zegt duidelijk wat bedoeld wordt. Grenspalen dienden echter niet alleen

Er zit in al deze maatregelen veel goeds en we hebben er heel wat bij te leeren. Maar misschien kunnen wij nog wat beters aan onze lage landen schenken; en daar moeten we dan naar streven.

De tijdsomstandigheden hebben ons niet toegelaten nuttige inlichtingen uit andere landen, als Nederland, Italië, Griekenland in te winnen. We zetten later wel eens onze navorschingen op dit terrein voort.

Mechelen

Dr. js. Vaast STEURS.

om staatkundige gebieden af te bakenen (b.v. een heerlijkheid, een kerkelijk zelfstandig territorium, een immuniteit, een vrije stad, later een provincie), maar ook om de gebieden der verscheidene tiendenpachters (belastingssinners), waarin een territorium onderverdeeld was, nauwkeurig te begrenzen.

Al deze uiterlijke teekenen van bestuurlijke, rechterlijke en financieele organisatie hadden het bij 't uitbreken van de Fransche Omwenteling erg te verduren. Ze werden soms met veel uiterlijk vertoon omvergeworpen en vernield, net zooals de «vrijheidsboomen» na het Fransch bewind. Dikwijls vindt men ze thans nog in den tuin van een kasteel, op de binnenkoer van een stadhuis; ze doen nog dienst als zitbank in een openbaar park of als voetstuk van een heiligenbeeld of bloemenvaas, om niet een meer banale bestemming te vermelden.

Bij parochiekerken en gemeentehuizen ziet men wel eens een steenblok waarop, 's Zondags na de mis, de officieele mededeelingen afgelezen worden door omroeper of veldwachter. Dit gebruik is zeer oud; op sommige plaatsen heet dat «de (halle)geboden afkondigen van den kerkesteen». Thans is die steen veelal een stuk oude kerkrúïne, dat voor deze bestemming ter plaatse gelaten werd. Wanneer die steen of die zuil een respectabelen ouderdom heeft en bij het stadhuis staat, dan is er heel wat kans dat we hier met een gebroken kaak te doen hebben.

Geen enkele reden kan aangevoerd worden om al deze overgebleven getuigen van onze vroegere maatschappelijke instellingen in de vergetelheid te laten. Ze op te zoeken, ze te doen kennen, eerbiedigen en bewaren is het doel van dit enkwest. Het gebeurt bovendien dat deze monumenten ook kunstwaarde bezitten; het is dus hoog tijd dat ze geïnventarieerd en door de openbare besturen beschermd worden.

VRAGENLIJST.

1. *Huidige* naam van stad of dorp waarover het gaat (b.v. Harelbeke).
2. *Vroegere* naam van stad of heerlijkheid waartoe het monument behoorde (b.v. heerlijkheid van den Doorn te Harelbeke).
3. Staat het monument er nog, of is het op een andere plaats bewaard of is het volledig verdwenen?
4. Is het een schandpaal (kaak), een galg, een heerlijkheidsteeken, een grenspaal of een gebodensteen?
5. Geometrische vorm : zuil, pyramide? enz.

veel goeds en leeren. Maar eters aan onze moeten we dan ons niet toe- andere landen, ind in te win- zezing navorschin-

ast STEURS.

bakenen (b.v. zelfstandig ter- rijke stad, later e gebieden der astingsinners), verdeeld was,

n bestuurlijke. nisatie hadden sche Omwente- soms met veel en vernield, na het Fransch thans nog in innenkoer van st als zitbank stuk van een niet een meer

ntehuizen ziet arap, 's Zon- mededeelingen of veldwach- op sommige boden afkon- s is die steen dat voor deze erd. Wanneer abelen onder- raat, dan is er een gebroken

voerd worden en van onze lingen in de zoeken, ze te waren is het ert bovendien waarde bezit- inventorieerd schermnd wor-

orp waarover

heerlijkheid de (b.v. heer- relbeke). of is het op is het volle

een galg, ee spaal of ee-

ramide? enz.

6. Bouwmateriaal: natuursteen (welke)? baksteen? ijzer? hout?
7. Versieringen : aan den voet, op de wanden beeldhouwwerk), bovendee (kapiteel of andere bekroning, spits), wapenschild (van wien)?
8. Opschriften en data.
9. Kenteekenen van een bepaalden stijl, waardoor de periode kan vastgesteld worden. Kunstwaarde.
10. Situering : Op een hoogte, midden een openbare plaats, langs een weg, in 't vrije veld, bij of aanleunend tegen een gebouw (welk gebouw)?
11. Huidige en vreegere volksnaam voor het monument.
12. Huidige bestemming van het geheel of elk der deelen.
13. Bestaat er een foto of prentkaart of andere afbeelding van? Waar te verkrijgen en te

Consulenten zijn vooraanstaande beoefenaars eener (heemkundige) wetenschap, die op hun eigen wetenschappelijk terrein het Verbond met raad en daad willen bijstaan.

Ze hoeven natuurlijk slechts inlichtingen te verschaffen zoover de vragen niet te vaag of te algemeen of te onbescheiden worden gesteld. Een postzegel voor antwoord moet iedere vraag vergezellen!

- ASTERIUS, Eerw. Broeder, schoolbestuurder, conservator van het museum voor Heemkunde en Folklore van het Land van Bornem, te Bornem : vogelkunde (watervogels).
- BRACKE A., publicist in natuurwetenschappen, Casteau (bij Bergen) : plantkunde.
- CARNOY Albert, Dr., professor aan de universiteit, Oude Markt 24, Leuven : plaatsnaamkunde.
- CLABOTS Albert, ingenieur, Demeesterstraat 28, Zwevegem, raadslid voor Brabant van het Verbond voor Heemkunde : familiekunde, huismerken.
- CLEIREN Aloïs, groothandelaar, Groenstraat 13, Borgerhout, penningmeester van den V.T.B. : penningsmeester van het Verbond.
- COENEN J., Kanunnik, rector van het Sint-Augustinusgesticht, Gellik-bij-Lanaken, Dr in de kunstgesch. en de oudheidk. : geschiedenis van het Land van Loon.
- CONTRIJN Jozef, leider van het Vlaamsch Verbond van Poppenspelers, Ouwegemvaart 41/14, Mechelen : poppenspelen en volksch tooneel.
- COREMANS Paul, Dr., chef van de laboratoria der Kon. Musea voor Kunst en Geschiedenis, Gerardstraat 212, Brussel-Etterbeek : natuurwetenschappelijke museumtechniek.
- DANGEZ Oskar-Gustaaf, sekretaris-beheerder van de Vlaamsche Vereeniging voor Familiekunde, Klein Kasteel, Reet : familiekunde.
- DE CLERCQ Gregorius, O.S.B., Dr, abdijs Dendermonde, voorzitter van den Oudheidkundigen Kring van het Land van Dendermonde : oudheidkunde en geschiedenis van het Land van Dendermonde.
- DE COO Jozef, bibliothekaris van het Iconografisch Instituut, Ruytenburgstraat 46, Antwerpen-Berchem : iconografie der kunst.
- DE GROODT Frans, architect, Kruishofstraat 28, Antwerpen-Wilrijk : bouwkunst, stede- bouw.

gen welken prijs?

14. Kent U archiefstukken waarin er spraak is over dat monument?
15. In welke gedrukte literatuur is er, naar uw weten, over gehandeld? Met of zonder reproductie?
16. In geval het monument niet meer bestaat, hoe weet U dat er vroeger een bestond? Uit de overlevering, uit archiefstukken of uit gedrukte literatuur? Wat herinnert er nog aan (plaatsnamen b.v.)?
17. Naam, adres en beroep van den inzender. Let wel! Ook wanneer men niet alle vragen kan beantwoorden, wordt elke inlichting met dank aanvaard.

Men gelieve alles te zenden naar het Verbond voor Heemkunde, afdeling van den V.T.B., Sint-Jacobsmarkt 45, Antwerpen, Het stelt invulformulieren kosteloos ter beschikking der medewerkers.

TORHOUT. GERARD MEERSSEMAN, O. P.

ONZE CONSULENTEN

- DE KEYSER Paul, Prof. Dr., leeraar aan de universiteit, eerevoorzitter van den Bond van Oostvlaamsche Folkloristen, voorzitter van de Vlaamsche afdeling van de Nationale Commissie voor Folklore, voorzitter van de Nationale Commissie voor het Volkslied, Egmontstraat 14, Gent : volkskunde.
- DE KEYZER Jozef, Z.E.H., professor aan het Klein Seminarie, Sint-Niklaas : kunstgeschiedenis.
- DELESTRE Daniël Jules, Z.E.H., pastoor, Dorpsplein, Grimbergen : Brabantsche geschiedenis.
- DE MAEYER Robert, Prof. Dr., leeraar aan de universiteit, Kongostraat 30, Gent : oudheidkunde.
- DE MEESTER Jozef, scheikundig ingenieur, ingenieur-inspecteur bij het Commissariaat Generaal voor 's Lands Wederopbouw, Torhoutstraat 13, Kortemark : vogelkunde.
- DE MEYER Maurits, bestuurder van de uitgeverij «De Standaard», lid van de Nationale Commissie voor Folklore, Huidevettersstraat 57, Antwerpen : volkskunde.
- DE MEYER Willem, opziener voor den volkszang, sekretaris van het V.N.Z., Verzoeningstraat 5, Antwerpen-Borgerhout : heimatlied.
- DENIJS-M., E. Br. der Broeders van O. L. Vr. van Lourdes, Dr in de opvoedk. wetenschappen, prof. aan het Kath. Hooger Instituut voor Opvoedkunde van Gent, leeraar aan de Normaalschool, Sint-Jozefstraat 7, Oostakker : natuurwetenschappen, heemkunde in het onderwijs.
- DE SMET Jozef, Dr., rijksarchivaris, Academiestraat 14, Brugge : geschiedenis.
- DE VIS Hendrik, Z.E.H., professor aan de Leuvense universiteit, lid van de Nationale Commissie voor Folklore, Koninklijk Parklaan 14, Brussel-Laken : volkskunde.
- DE WACHTER Leo, kantonnaal schoolopziener, Belgiëlei 121, Antwerpen : bibliografie en methodologie der heemkunde.
- DE WAELE Ferdinand Jozef, Dr., professor aan de universiteit te Nijmegen, Dorpstraat 83, Sinaai-Waas : kunstgeschiedenis en oudheidkunde.

DE WILDE J., Z.E.H., sekretaris van den Oudheidkundigen Kring van het Land van Waas, Sint-Jozefstraat 2, Sint-Niklaas : Waasland in 't verleden.

DE WREEDE Frans, Drs., leeraar aan het atheneum, P. D'Hauwerstraat 8, Ronse : volksbedevaarten.

DOCHY B.H., hoofdopziener van het Lager Onderwijs, Ommegangstraat 6, Roeselare : onderwijs en heemkunde.

DRAYE Hendrik, Dr., assistent aan de universiteit te Leuven, Eikstraat 3 en Fochplaats 19 : plaatsnaamkunde, geschiedenis der taalgrens.

DUMON Amandus, Dom, O.S.B., abdij Steenbrugge : locale paraliturgische gebruiken.

EEMANS Marc, journalist, letterkundige, criticus, De Jonckerstraat 34, Sint-Gillis-Brussel : «dorpsboeken» en aesthetische verzorging van heemkundige aangelegenheden (musca, tentoonstellingen, uitgaven).

ENCKELS Reimond, apotheker, Grootte Markt 24, Herk-de-Stad, stichter-voorzitter van het Natuurhistorisch Genootschap van Limburg en van den regionalen Heemkundigen Kring, raadslid voor Limburg van het Verbond voor Heemkunde : plantkunde, insektenkunde.

ENGELBEEN Karel, Dr., directeur bij het ministerie van Economische Zaken, Coghenaan 84, Ukkel : economische geschiedenis.

FERDINAND, Eerw. Br., Dr., leeraar, Sint-Thomasgesticht, Nieuwland 198, Brussel : plantkunde.

GESSLER Jan, Dr., professor aan de universiteit, lid van de Nationale Commissie voor Folklore, L. Schreursvest 31, Leuven : volkskunde.

GOOSENAERTS Joz., Dr., rustend atheneumleeraar, Kleine Schuurstraat 50, Gent-Sint-Amandsberg, afgevaardigde-beheerder van de Vereniging voor Wetenschap, hoofdredacteur van «Wetenschappelijke Tijdingen» (Huize Mac Leod, Sint-Pietersnieuwstraat 50, Gent).

GRAMMENS Florimond, Vorstlaan 364, Brussel-Oudergem, voorzitter van de Commissie voor Taaltoezicht : taalgrens-aangelegenheden.

GROOTAERS Lodewijk, Prof. Dr., leeraar aan de universiteit te Leuven, Naamschesteeweg 158, Heverlee : dialectologie.

HANEKROOT C., stedeboekkundige bij het Commissariaat-Generaal voor 's Lands Wederopbouw, Generaal Jacqueslaan 184 A., Brussel : stedeboekkunde.

HEYNS Pol, volkskundige, Moorkensplein 7, Borgerhout, raadslid voor de prov. Antwerpen van het Verbond voor Heemkunde : heemkunde in verband met radio-omroep, volkslied.

HELSEN Jozef, Dr., atheneumleeraar, Guillaume Lekestraat 3, Brussel-Anderlecht : plaatsnaamkunde.

HEUTS JOZEF, Dr. in dierkundige wetenschappen, assistent aan de universiteit Leuven, K. Schurmansstraat 2, Kessel-Loo : dierkunde (waterdieren), anthropologie.

KEERSMAEKERS August, eere-gemeentesecretaris, Dorp, Bouwel : natuurkennis der Kempen (p. a. Van Reynegomlaan 3, Herenthout.)

LANCKROCK Richard, staatsbeambte, redacteur aan «Weetlust», Groeningestraat 122 A, Gent : biologie, microscopie.

LEENEN J., Dr., atheneumleeraar, Scailquinstraat 5, Sint-Joost-ten-Noode (Brussel) : dialectkunde.

LEMAIRE Raymond, Drs., assistent van den adviseur-generaal voor de monumentenzorg, Paaschbloemenlaan 26, Ukkel : monumentenzorg, geschiedenis der architectuur.

LEMAIRE Reimond, Kanunnik, Vandenbemptlaan 15, Heverlee, archeoloog-architect, prof. aan de Leuvense universiteit, provinciaal adviseur voor monumentenzorg bij den Wederopbouw : oudheidkunde.

LEURS Stan, Prof. Dr. Ir., architect, leeraar aan de Gentsche universiteit, voorzitter van den V.T.B., raadslid van het Verbond voor Heemkunde, adviseur-generaal bij 's Lands Wederopbouw : kunstgeschiedenis, bouwkunde, monumentenzorg, heemschut.

LIESENBORGHS Maurits, Slotlaan 39, Sint-Lambrechts-Woluwe, journalist, schepen van Schoone Kunsten, Cultuur en Toerisme der stad Brussel : dagbladwetenschap en dagbladkunde.

LINDEMANS Jan, Dr., bestuurder van het Hooger Normaal Instituut voor Landbouwhuishoudkunde, Landgoed Ossegem (Heizel), Laken-Brussel, lid van de Kon. Vl. Academie, voorzitter van de Vlaamsche Vereeniging voor Familiekunde : familiekunde, persoonsnaamkunde, plaatsnaamkunde.

LINDEMANS Paul, Ir., hoofdopziener van het landbouwonderwijs, Opwijk : landbouw- en landeconomische aangelegenheden.

LOONTIENS Carlo, archivaris-bibliothecaris en conservator der stedelijke musea, Rogierlaan 14, Oostende : natuurkennis en geschiedenis der kust.

MAERE René, Z.E.H., Kanunnik, professor aan de Universiteit, Minderbroedersstraat 29, Leuven : oudheidkunde en kunstgeschiedenis.

MAEREVOET Lodewijk, schoolhoofd, Mariekerke-bij-Sint-Amands : Midden-Schelde, riviervisserij.

MEERSSEMAN Gerard, O.P., Z.E.P. Bruggestraat D4, Torhout, oudheidkundige, raadslid voor West-Vlaanderen van het Verbond voor Heemkunde : oudheidkunde, geschiedenis van het graafschap Vlaanderen, hagiografie.

LEES IN « TOERISME » :

- Op bl. 237 ('43), 6, 14, 23, Mededeelingen over het Verbond voor Heemkunde;
- Op bl. 237 ('43) en 14, Ons onderzoek over de molens;
- Op bl. 3, Broechem;
- Op bl. 12, Kasterlee;
- Op bl. 25, De Krompoel, te Aalter;
- Op bl. 16, Tweede jaarlijksche prijs van het Verbond voor Heemkunde;
- Op bl. 21, Kalender voor 1944;
- enz. enz.

«Heemkunde», orgaan van het Verbond voor Heemkunde, afdeling van den V.T.B., Sint-Jacobsmarkt 45, Antwerpen (uitgever).

Hoofdredakteur : Jozef Van Overstraeten, Parklaan 24, (O.-VI.)

Drukker : P. Dirix, Apostelstraat 8-10, Antwerpen. Toelatingsnummer : P. 303.